

“Opvoeden is een gesprek”

**Podium voor de theorieën, denkbeelden en praktijken van
Nederlandse ouders met een migratieachtergrond**

Vierde Voortgangsbericht -September 2012

*Ouders verwisselen van schoenen
om grotere en stevigere stappen
te maken richting
de zorgen en het onderwijs
van eendjes die uiteindelijk
zelf moeten kunnen vliegen en zwemmen.
we willen dat ze oceanen oversteken
wolken achterlaten en nieuwe werelden
bouwen met de stenen die wij
uit klei hebben gevormd
dat aan ons is overgedragen
en zij weer doorgeven.*

T. Martinus

De collage op de voorpagina van dit verslag is gemaakt door een van de jongeren van het project Je weet zelluf. Het is haar antwoord op de vraag "wie ben ik?" In elk detail zit een betekenis, blijkt bij bespreking van de collage in de groep. Bijvoorbeeld de hakjes onderaan, die staan voor kleine stapjes vooruit "want op hakken kun je geen grote stappen maken."

Inhoud

Inleiding	4
Bottom up	6
Jong gedaan Oud geleerd	6
Je weet zelf	9
Vaders best	12
Top down	15
Moderne Westerse opvoedideaal achterhaald?	15
In gesprek over de visie 'Opvoeden is jezelf opnieuw uitvinden'	17
Conferentie Ouderbetrokkenheid: presentatie visiedocument	19
Vooruitblik	21

Inleiding

Voor u ligt het vierde voortgangsbericht van het project *Opvoeden is een gesprek*. Doel van dit project is het ontwikkelen van het denken onder migranten over het thema opvoeden, het activeren van migranten om als sprekers over dit onderwerp naar buiten te treden en het bevorderen van relaties tussen migranten ouders en het institutionele veld van scholen, centra voor jeugd en gezin, woningcorporaties, politici, de media en anderen.

In dit bericht kunt u kennis nemen hoe het afgelopen half jaar verder is gewerkt met de verschillende thema's en programmaonderdelen die uit het project zijn voortgekomen.

In het vorige voortgangsbericht is te lezen hoe het project een grote vlucht nam. In de landelijke lijn zorgden de conferentie met experts uit Marokko, Turkije en Suriname, het uitkomen van verschillende publicaties en belangstelling van de media voor verspreiding van de inhoud en toename van het aantal betrokkenen. Hierbij hadden de Landelijke oudergroep en de Initiatiefgroep een actieve rol. De Landelijke oudergroep startte daarnaast met de ontwikkeling van haar visiedocument over opvoeden in migratieperspectief. In de lokale lijn gingen twee nieuwe experimenten van start, een in het Utrechtse Kanaleneiland, gericht op jongeren en ouders, en een in de Rotterdamse Zuidwijk, met als doel het op gang brengen van het gesprek tussen jongeren en school. Al deze ontwikkelingen leverden veel stof op om mee verder te werken. De belangrijkste thema's, het opvoeden in een globaliserende wereld, de relatie tussen ouders en professionals, de rol van vaders bij het opvoeden en de afwezigheid van jongeren in het gesprek over opvoeden, zijn richtinggevend geweest voor de activiteiten van het afgelopen half jaar.

Dit voortgangsbericht doet verslag van de ontwikkelingen binnen het project in de periode februari 2012 – juni 2012. Een van de hoogtepunten was de conferentie "*Ouderbetrokkenheid is een gesprek*" van 25 mei, waar de Landelijke oudergroep haar visiedocument presenteerde. Toevallig nam juist in deze fase de aandacht voor ouderbetrokkenheid breder toe, mede als gevolg van de toespraak van (inmiddels demissionair) minister Marja van Bijsterveldt over het onderwerp. Ter voorbereiding van de conferentie gingen de leden van de oudergroep met verschillende maatschappelijke partijen in gesprek over het visiedocument. De nadruk lag bij deze gesprekken op ouderbetrokkenheid maar ook kwamen de andere onderwerpen uit het visiedocument aan de orde. Leden van de Klankbordgroep en de Initiatiefgroep begeleidden tijdens de conferentie diverse rondetafelgesprekken.

Op lokaal niveau is het experiment *Jong gedaan, Oud geleerd* in Utrecht tot volle wasdom gekomen. In dit project spraken ouders en jongeren met elkaar over onderwerpen die zij normaal nooit samen bespreken. Het project werd afgerond met een succesvolle presentatie aan de wijk. In Rotterdam werd in verrassend intieme sfeer met de jongeren van *Je weet zelluf* gewerkt aan de voorbereiding

van een advies van jongeren aan scholen om vroegtijdig schooluitval te voorkomen. Tenslotte is in Amsterdam gestart met het bijzondere project *Vaders best*, waar vaders van verschillende komaf samen spreken over de rol die zij als vader hebben gehad, gevoelens van schuld, schaamte maar ook trots en hoop.

Achtergrond project Opvoeden is een gesprek

Opvoeden is een gesprek is een driejarig project dat in juni 2010 van start is gegaan. Het project kent een lokale - en een landelijke programmalijn, die aanvullend op elkaar zijn. Vanuit het lokale programma worden van onderaf, op wijkniveau, de verhalen en ervaringen van ouders en jongeren verzameld. Dit gebeurt aan de hand van door BMP ontwikkelde formats voor het creatief werken met groepen (experimenten). Het landelijke programma wordt gedragen door drie groepen, een oudergroep, een initiatiefgroep en een klankbordgroep. Deze groepen verkennen ieder vanuit een eigen perspectief de vraagstukken die samenhangen met migranten en opvoeden. In deze groepen worden de verhalen uit de wijken, ervaringen uit het veld van pedagogische instellingen en theoretische verkenningen met elkaar in verband gebracht.

Leeswijzer

Het eerste deel van het voortgangsbericht gaat over de voortgang in de lokale lijn van het project. Vervolgens leest u in het tweede deel van het bericht over de ontwikkelingen in het landelijke programma. Het bericht sluit af met een vooruitblik op het programma voor het derde jaar.

Bottom up

Het eerste jaar van het project is veel gesproken met vaders, moeders, jongeren, vertegenwoordigers van scholen en andere professionals. Geconstateerd werd dat jongeren in het gesprek over opvoeden nauwelijks meedoen. Wat vinden zij van de opvoeding door hun ouders, (hoe) zouden zij het anders willen doen als ze zelf kinderen krijgen en hoe zien zij de school? In het vorige voortgangsbericht kwam naar voren hoe vanaf september 2011 twee experimenten van start gingen, *Jong gedaan, oud geleerd* in het Utrechtse Kanaleneiland en *Je weet zelluf* in de Rotterdamse Zuidwijk. Hier leest u hoe het verder ging.

Jong gedaan Oud geleerd

Voor dit experiment zijn twee groepen gevormd, een met jongeren en een met ouders van verschillende komaf. De groep jongeren betreft (in wisselende opkomst) omstreeks 40 jongeren, het merendeel meisjes met een Marokkaanse, maar ook een aantal met Surinaamse, Turkse en Bosnische achtergrond. Gedurende het project sloten zich ook een aantal jongens aan. De groep ouders bestaat uit 9 moeders van voornamelijk Turkse maar ook van Surinaamse en Antilliaanse komaf.

Animaties als spreekbuis

Eerst komen de ouders en jongeren in een serie van acht bijeenkomsten afzonderlijk van elkaar bijeen. Op basis van de gesprekken maken beide groepen, onder begeleiding van een professionele animator, animatiefilmpjes van de onderwerpen die zij met de andere groep zouden willen bespreken. Door gebruik te maken van animaties kunnen de deelnemers op een anonieme, humorvolle of veelzeggende manier uitbeelden wat zij ervaren.

De jongeren spreken over strenge regels, gebrek aan vertrouwen van hun ouders, liegen, verliefd zijn en verschil in behandeling van zoons en dochters. Een van hun animatiefilmpjes laat zien wat er gebeurt als een meisje te laat thuis komt en in nog een filmpje zien we dat voor zoons wel eten wordt klaargemaakt maar dochters moeten dat zelf doen...

De ouders spreken over hoe zij zelf zijn opgevoed en het verschil met hoe zij zelf nu hun kinderen opvoeden, hun huwelijk, de ervaring met opvoeden in een vreemd land, verschil in opvoeden van jongens en meisjes, het mobiele telefoon gebruik van hun kinderen en de gewenste huwelijkspartner.

Na de gescheiden bijeenkomsten volgen vier gezamenlijke bijeenkomsten waarin de animatiefilmpjes worden besproken. Beide groepen weten van tevoren niet wat zij hiervan moeten verwachten... 'Ouders? Die begrijpen toch niets van ons!'

'Jongeren? Dat zijn vast die types die op straat rondhangen en een grote mond hebben!'

De ontmoeting

Op 22 maart is het zover, de groep jongeren en de groep ouders ontmoeten elkaar voor de eerste keer in het 3-generatie centrum te Kanaleneiland en het is werkelijk volle bak. Om het ijs te breken begint de ontmoeting met een gezamenlijk eten, de dames uit de oudergroep hebben soep gekookt en diverse hapjes bereid. Aan de hand van de animatiefilmpjes die de jongeren en de ouders elk afzonderlijk hebben gemaakt gaan zij nu met elkaar in gesprek. In het begin is het wat onwennig voor de jongeren en ouders om met elkaar te spreken maar het duurt niet lang of er worden allerlei ervaringen en meningen uitgewisseld en er wordt samen hard gelachen.

In de eerste bijeenkomst wordt een lijn op de grond getrokken met aan de ene kant "vrijheid" en aan de andere kant "streng".

Aan de moeders wordt gevraagd: Wie ben jij als opvoeder? Op welk punt van de lijn ga je staan? En aan de jongeren wordt gevraagd: Hoe wordt jij opgevoed?

De meeste ouders en jongeren staan rond het midden, aan de strenge kant van de lijn. Alleen een klein aantal moeders staat op de uiterste punt bij vrijheid. "Ik wil het echt anders doen dan mijn ouders, mijn kinderen meer vrijheid geven dan ik zelf gekend heb. Hoe moeilijk dat ook is, nu ze ouder worden".

Aan de jongeren vervolgens de vraag: Hoe zou jij het doen als je later kinderen hebt? Zou je meer vrijheid geven of juist strenger zijn?

Na wat geroezemoes is het opvallend dat de jongeren op dezelfde positie op de lijn blijven staan. Ze zouden de opvoeding hetzelfde doen als hun ouders ....

Eigenlijk uiten ze hiermee de waardering voor hun ouders. Doorpratend blijken ze het toch wel anders te zullen doen, want het moet wel passen bij deze tijd.

De gezamenlijke gesprekken worden door alle deelnemers het meest gewaardeerd. Jongeren geven aan dit soort gesprekken eigenlijk nooit met hun ouders te voeren en dat ze dit best eens zouden kunnen proberen. De moeders vertellen dat zij altijd een beetje bang waren voor de jongeren, vooral jongens, in de buurt en er liever met een boog omheen liepen. Door het contact met de jongeren uit het project weten zij beter wat er bij hen leeft. Zij vinden het leuk dat als zij nu door de buurt lopen jongeren tegenkomen die zij kennen en door hen worden gegroet.

Levensboom van verleden en toekomst

Bij de moeders uit de oudergroep maken de bijeenkomsten erg veel los. Met het praten over opvoeding komen zowel goede als pijnlijke herinneringen boven. Herinneringen aan de jeugd in het land van herkomst, uithuwelijking, het wennen aan een vreemde omgeving, het moeder worden in een land waar je je niet thuis of begrepen voelt, scheiding...

Ter afsluiting van het proces van reflectie gaat de groep een weekendje weg om al het opgerakelde weer even te laten bezinken. Met een kunstenaar maken zij een levensboom van hun gezamenlijke herinneringen. Een van de dames heeft een sluijer in de paal gehangen, met daarin een zwart paardje geknoopt. Dit verbeeldt haar uithuwelijking; zij kreeg een prins op een zwart paard. Niet een zwart paard omdat haar man slecht is, maar omdat ze hem niet zelf gekozen had.

Maak het touw los! Presentatie aan de wijk

Op 26 april 2012 is de presentatie van het project in de wijk voor een publiek van zo'n vijftig belangstellenden, waaronder vertegenwoordigers van de gemeente Utrecht, jongerenwerkers, ambtenaren, maatschappelijk werkers, medewerkers van opvoedondersteuning instellingen en buurtbewoners. De deelnemers vertellen hoe zij het project hebben ervaren, een van de moeders draagt een krachtig en betekenisvol gedicht voor "maak het touw los!", er is een treffend toneelstukje over het onderwerp 'thuis bespreken van verliefdheid' en een van de jongeren pakt de zaal in met haar prachtige zang... "als jullie niet harder klappen stop ik hoor!"

Op de website van BMP staat een korte documentaire van het project en een filmpje van de slotpresentatie. Ook vindt u daar de animatiefilmpjes die de beide groepen hebben gemaakt. Binnenkort verschijnt de publicatie "Maak het touw los" met verhalen, opvattingen en ervaringen van jongeren en ouders die aan het project hebben meegewerkt.

Je weet zelf

Aan de grote tafel in de hal van wijksschool Charlois gebeurt iets bijzonders. Daar, onder het licht van de dakkoepel, komt wekelijks een groep jongeren bijeen om te praten over hun ervaringen met school en hun levensloop. Het zijn allen jongeren met een verhaal en met een indrukwekkend vermogen om naar zichzelf te kijken en de gebeurtenissen uit hun levens in context te plaatsen. Zij hebben school vroegtijdig verlaten of denken erover om dat te doen. Aan tafel spreken ze over hun jeugd, hun dromen, hun angsten of twijfels en hun ervaringen met school.

De eerste serie bijeenkomsten vindt plaats in de periode april-juni 2012. Bij elke bijeenkomst wordt een vraag voorgelegd, zoals 'wat betekent een diploma voor jou', 'wat heb je nodig van jezelf, school en je ouders om je diploma te halen?' Daarnaast vertellen de jongeren over zichzelf aan de hand van spoken word teksten, collages of van een voorwerp of afbeelding waar zij iets mee hebben.

Systeem van de school

Uit de gesprekken met de jongeren komt naar voren dat er maar weinig aansluiting is tussen het systeem van de school en de leefwereld van jongeren. De jongeren zien scholen als grote bureaucratische instituten met enkel een focus op resultaten. Door bezuinigingen is er te weinig capaciteit waardoor er maar weinig persoonlijke aandacht is voor leerlingen. Het gevolg is dat moeilijke gevallen aan zichzelf worden overgelaten, terwijl andere leerlingen het idee hebben dat de leraar hen te hoge cijfers geeft om hen te doen slagen. Beide gevallen ervaren de jongeren als onverschilligheid.

Leraren

De jongeren zien echter wel dat leraren overbelast zijn en dat jongeren heel lastig en brutaal zijn. Volgens de jongeren is het desondanks aan de leraar om het gezag in de klas te pakken. Niet met onnodige krachtmiddelen zoals direct de klas uit sturen, maar door duidelijkheid en redelijkheid.

De jongeren onderscheiden twee soorten leraren, leraren die uit hun gevoel werken en leraren die uit het systeem werken. Een leraar zou eigenlijk een persoonlijkheid en karakter moeten zijn en andersom oog moeten hebben voor wie de persoonlijkheden achter de leerlingen zijn. Volgens de jongeren ontbreekt het bij veel leraren aan mensenkennis, of in elk geval aan inzicht van de leefwereld van jongeren van nu. Die is niet te vergelijken met de tijd waarin leraren opgroeiden. Wat leraren eigenlijk nodig zouden hebben...een cursus tijdperk!

Leefwereld jongeren en straatcultuur

Veel jongeren in het (V)MBO onderwijs groeien op in een straatcultuur die hen onderling verbindt. Het lijkt hen belangrijk dat leraren bekend zijn met de codes

van deze straatcultuur, om jongeren beter te begrijpen. Zij noemen als belangrijke aspecten van de straatcultuur:

- Respect en trots
- Loyaliteit en betrouwbaarheid
- Lichaamstaal, taalgebruik en attitude
- Vrijtijdsbesteding
- Vele prikkels en keuzes hedendaagse tijd
- Achtergrond en problemen van veel jongeren

Faciliteiten en lesmethoden

Jongeren vinden dat er op veel scholen ook wel wat te verbeteren valt aan het interieur, de faciliteiten en de staat van het gebouw. Vaak is de inrichting erg kaal en klinisch, waarschijnlijk vanuit de gedachte dat dit ten goede komt aan de concentratie. Je zou de school beter wat aantrekkelijker kunnen maken, daar zijn jongeren gevoelig voor. Ook de lesmethoden kunnen wel een update gebruiken. Vaak worden dezelfde lesmethoden gebruikt voor niveau 3 en niveau 4. Er wordt ook maar weinig gebruik gemaakt van multimedia en er wordt weinig interactie met de leerlingen gezocht. Dat kan al door alleen maar te vragen "wat denk jij?"

Een positieve uitzondering is meneer Schaap, docent Nederlands. Meneer Schaap heeft op school geëist dat hij zijn klaslokaal geel mocht schilderen, voor de sfeer, ook draait hij vaak zachtjes klassieke muziek. Bij het begin van de les staat hij bij de deur om de jongeren te verwelkomen. Als iedereen zit klapt hij in zijn handen en zegt "jongens, we gaan beginnen". Hij neemt leerlingen echt mee in de les en betreft ze erbij. Ook kijkt hij huiswerk echt na. Leerlingen doen meer hun best met huiswerk, omdat zij hem niet willen teleurstellen.

Aandacht!

Wat de jongeren het meest missen is persoonlijke aandacht, zowel van school en leraren als van hun ouders.

Jongeren ervaren weinig interesse van leraren in de persoon achter de leerling. Een voorbeeld dat veel wordt genoemd is het portfolio dat leerlingen gedurende een jaar moeten bijhouden. Ook al leg je daar je ziel en zaligheid in, aan het eind van het jaar wordt slechts afgevinkt dat je aan de opdracht hebt voldaan zonder dat ook maar iets over de inhoud wordt gezegd. Een ander voorbeeld is de verplichte stage. De jongeren geven aan dat er vanuit school nauwelijks contact wordt onderhouden met de stageplek. Vaak past het werk ook helemaal niet bij wat de jongere wilde doen of zit er zelfs helemaal geen leerdoel achter. Zo doet een van de jongeren een opleiding mode management maar staat hij voor zijn stage alleen maar bij de pashokjes.

Jongeren zouden vanuit school meer begeleiding willen hebben bij het maken van keuzen. In plaats van gesprekken over problemen willen zij liever dat leraren

hen helpen met het maken van een toekomstplan, met concrete actiepunten. Ook hier tonen leraren weinig oog voor de leerling. Zij hameren er op om bij Albert Heijn te gaan werken en daar op te klimmen maar vragen de jongere niet wat hij of zij eigenlijk wil.

Maar ook van ouders verwachten jongeren meer steun. Volgens hen is de inzet van ouders tegenwoordig minder. Jonge kinderen worden erg verwend maar op latere leeftijd tonen ouders nauwelijks belangstelling voor waar hun kinderen mee bezig zijn. Als de school bijvoorbeeld de ouders een brief stuurt voor een gesprek gooien ze die vaak weg zonder er iets mee te doen. Natuurlijk zijn er ouders die wel heel betrokken zijn maar voor veel jongeren is dat moeilijk voor te stellen.

Zelfinzicht

Als wordt opgemerkt dat jongeren toch vaak roepen dat ze niet willen dat ouders zich met hen bemoeien zegt een van hen: *"Veel jongeren zeggen misschien wel dat ze niet willen dat hun ouders zich met school bemoeien, maar dat is een bepaalde trots, je eigen ding willen doen. Dat heeft te maken met leeftijdsfasen. Op je 13e zeg je "waarom loop je met me mee?", op je 14e zeg je "waarom bel je me?" Als je eerlijk bent is die aandacht eigenlijk toch fijn.*

Ook al reageren jongeren geïrriteerd, ouders moeten de confrontatie met hun kind aangaan. Niet proberen ruzie te vermijden, maar het gezag nemen over het kind. En jongeren moeten soms niet te letterlijk opvatten wat een ouder zegt en zich meteen verdedigen. Je moet soms verder kijken wat er eigenlijk wordt bedoeld. Ouders mogen volgens de jongeren ook best een corrigerende tik geven, mits de grenzen duidelijk zijn aangegeven en natuurlijk niet te hard.

Vervolg: naar de scholen

Op basis van de eerste serie bijeenkomsten is een waaier gemaakt van de uitspraken, gedichten vragen en adviezen van de jongeren. De waaier is bedoeld als gespreksstof voor jongeren, ouders, docenten en schoolleiders die verder willen praten over wat er anders kan zodat jongeren wel het diploma halen dat bij ze past.

In oktober en november 2012 houden de jongeren van *Je weet zelf* hiervoor bijeenkomsten bij het Zadkine en een andere VMBO-school in Rotterdam. December 2012 houden zij een creatieve presentatie met spoken word optreden voor jongeren, ouders, leraren, vertegenwoordigers van scholen, gemeente en werkgevers. De waaier *"Hoor me dan, zie me dan"* is binnenkort te bestellen via de website van BMP.

Vaders best

In 2010 en 2011 hebben er in Amsterdam Zuid-Oost, op initiatief van Clay Toppenberg en Richard Knel, zelf vaders van Caribische afkomst, onder de naam *Di tata ku tata*, vier trainingen voor vaders plaatsgevonden. Doel van deze trainingen was om bij te dragen aan de emancipatie van in eerste instantie Caribische vaders door ze aan te spreken op hun beelden over vaderschap en de manier waarop ze die willen invullen. Een belangrijke rode draad is het thema van "afwezige vaders" geweest. Er werd gesproken over de vragen: *Zijn vaders afwezig? Waarom is dat zo? Wat willen vaders anders doen?*

Een van de punten die de vaders willen leren is beter te communiceren met hun (ex) partners en met hun kinderen, zodat ze hun vaderrol beter kunnen invullen.

Vaders best

Om de succesvolle training uit te breiden naar vaders met een andere culturele achtergrond en naar ander stadsdelen en om de resultaten ook op stedelijk en landelijk niveau te verspreiden zijn beide heren een samenwerkingsverband aangegaan met de stichting BMP. Samen met projectorganisatie Kantara-brug en Artant bureau voor nieuwe cultuur starten zij het vader project *Vaders best*.

De bijeenkomsten vonden plaats in de periode april-juni 2012. Per bijeenkomst waren er gemiddeld 14 vaders aanwezig. Deze vaders zijn afkomstig uit Marokko, Egypte, Somalië, Turkije, Afghanistan, Liberia, Irak en Iran. De meerderheid is eerste generatie migrant. Een deel van de vaders is vluchteling. Een aantal is jonger dan veertig jaar, het merendeel is ouder. De bijeenkomsten werden gehouden in het Mansveltcentrum in Bos en Lommer. Een van de aanwezige trainers vertaalde waar nodig in het Arabisch.

Rolverwarring

Het onderwerp van de tweede bijeenkomst is de invloed van de migratie op het denken over vaderschap. Wat opvalt is de serieuze houding waarmee het thema wordt ontvangen. De mimiek van de vaders is ernstig en er wordt aandachtig geluisterd. Vooral wanneer de trainer een one liner lanceert komen de tongen los. Hij stelt: 'Door klein te zijn ben je juist groot'. Hij doelt op je emoties tonen. Na de pauze komen de nogal emotionele verhalen los over de effecten van migratie op het vaderschap en hoe deze vaders het gevoel hebben hun traditionele rol te zijn kwijtgeraakt. Het is niet eenvoudig om het gangbare gedrag dat bij de traditionele rol hoort los te laten en daar ander gedrag voor in de plaats te zetten. Het kost veel tijd om te ontdekken dat het oude gedrag, van kostwinner zijn, een zeker gezag uitstralen en weinig uitleg geven, omdat het allemaal vanzelfsprekend is, niet past bij de Nederlandse context. Binnen de gezinnen ontstaan allerlei conflicten door de rolverwarring die de migratie met zich meebrengt. Vaders en zonen weten niet goed hoe ze met elkaar moeten communiceren.

Eisen stellen

Tijdens een andere bijeenkomst ontdekken de vaders, aan de hand van een introductie door een gastdocent die gespecialiseerd is in NLP (Neuro Linguïstisch Programmeren) methodes, hoe zij, onbewust, vooral eisen stellen aan de kinderen, met name de meisjes, zonder ze ooit te complimenteren. Belangrijkste vraag is of de kinderen zich aan de regels houden. Het gaat vooral om geboden en verboden. Een opmerking van een van hen hierover: 'Als mijn kinderen een goed punt halen op school, bijvoorbeeld een zeven, dan zeg ik meestal: volgende keer nog beter.' Terwijl ik best trots ben met die zeven'. De vaders concluderen dat ze best vaker tegen hun kinderen mogen zeggen dat zij trots op ze zijn of van ze houden. En dat ze ze ook wel mogen prijzen in waar zij goed in zijn. Dit naar aanleiding van de "*limiting- en empowering beliefs*" die de NLP- trainer hen aanreikt. De algemene conclusie is dat men deze informatie en dit soort inzichten te laat heeft gekregen. Dat leidt tot gevoelens van verdriet over gemiste kansen. Een vader merkt op dat het ook nu bruikbaar is naar je volwassen kinderen of naar je kleinkinderen.

Seksualiteit

De bijeenkomst, die over seksualiteit gaat, valt sommige vaders erg zwaar. Er wordt geraakt aan onderwerpen waar ze nooit over praten en waarover ze zich schamen. Nadat een deelnemer zich behoorlijk kwetsbaar heeft opgesteld door over zijn eerste seksuele ervaring te vertellen zie je een drietal deelnemers bijna hoorbaar dichtklappen. Voeten over elkaar, handen gekruist over de borst, een dikke frons op het voorhoofd en hoofdschuddend rondkijkend. Twee anderen worden juist getrigged door het verhaal en durven ook hun eigen ervaringen te vertellen. De (externe) trainer speelt goed in op de gevoelens van de mannen die niks willen zeggen. Hij geeft ze de ruimte om uit te leggen waarom ze niet meepraten. Ze zeggen dat het voor hen onnodig is het hierover te hebben, omdat het allemaal reeds duidelijk beschreven is in de Koran. Er wordt afgesproken in het weekend met dit thema verder te gaan.

Weekend

Het weekend is bedoeld om tot verdieping te komen. Dit gebeurt onder leiding van een trainer van Artant. Zijn opzet is om met behulp van een theatrale methodiek de vaders zelf, op een interactieve manier, de kernproblemen van het vaderschap te laten onderzoeken, de verschillende benaderingen hiervan te laten verkennen en naar mogelijke oplossingen te laten zoeken.

In twee groepen worden drie scènes voorbereid. Een groep speelt twee scènes over een frustrerende ervaringen in een vader /zoon relatie, een vanuit de ervaring en het perspectief van een vader en een vanuit het perspectief van een (andere) zoon. Het tweede groepje houdt zich bezig met de vastgelopen man/vrouw relatie van een oudere vader. Beide scènes rond de vader/zoon relatie gaan over een autoritaire verhouding, waarin er geen ruimte is voor direct contact en communicatie. In de scene van de zoon wil deze een gesprek met zijn vader over zijn opleidingskeuze, maar negeert zijn vader hem in feite en brengt alleen zijn eigen voorkeur naar voren. De scene over de vastgelopen relatie gaat over de dwingende wil van de vader, die zijn kinderen oplegt om vroeg thuis te zijn en het conflict dat daarover ontstaat, waarbij vader en moeder het onderling volstrekt niet met elkaar eens zijn.

Het project Vaders Best heeft enorm veel betekend voor de mannen die er aan hebben deelgenomen. Ze hebben kunnen nadenken over hun rol als vader en hebben ervaren dat het bevrijdend kan zijn om over moeilijke onderwerpen te spreken. Ze hebben van elkaar ook allerlei adviezen gekregen hoe ze bepaalde problemen kunnen aanpakken.

Inmiddels is het project Vaders Best afgerond. Het volledige verslag van het project is te lezen op de website van BMP.

Top down

Het landelijke programma van het project Opvoeden is een gesprek wordt door drie groepen gedragen: de Initiatiefgroep, de Landelijke oudergroep en de Klankbordgroep. Deze groepen dragen elk vanuit hun eigen perspectief bij aan de inhoudelijke ontwikkelingen van de verschillende thema's¹.

Moderne Westerse opvoedideaal achterhaald?

De Initiatiefgroep blikte op 27 januari 2012 terug op de conferentie van november 2011 over pedagogische ontwikkelingen in herkomstlanden. Naar aanleiding daarvan ontstond een discussie over de vraag of het moderne opvoedideaal in Nederland nog wel te handhaven is, in het licht van globalisering. In het gesprek hierover wordt sociologe Christine Brinkgreve aangehaald, die de vraag opwerpt of de hedendaagse Westerse opvoedidealen, zacht en niet autoritair, wel aansluiten bij de huidige ontwikkelingen in de wereld². Veranderende economische- en machtsverhoudingen maken bijvoorbeeld dat de Westerse vrije opvoeding moet concurreren met de prestatie gerichte opvoeding in Azië en China, zoals die van de zogenaamde "*Tiger Mothers*"³. De vrije opvoeding van kinderen een stijl die hoort bij een tijd van zekere welvaart en het vertrouwen "er komt toch wel een goede toekomst". De vraag is of die stijl op den duur houdbaar is.

De Initiatiefgroep stelt vast dat opvoeden zich steeds meer afspeelt in een globaliserende wereld. Migranten nemen daarbij een aparte positie in omdat zij meerdere culturen kennen en als vanzelf uitgedaagd worden om nieuwe wegen in het opvoeden te vinden. Nu kinderen in steeds meer verschillende contexten opgroeien is het niet meer mogelijk om een eenduidige opvoedomgeving te creëren. Instellingen zoals Jeugdzorg hebben desondanks (nog steeds) de neiging het Westerse model op te leggen aan migranten ouders. Indirect bekritisieren zij de opvoedingsgewoonten van migranten, bijvoorbeeld door te vragen waarom ze zo autoritair met hun kinderen omgaan of waarom de man niet helpt bij het opvoeden. Het beeld van migranten is dat zij hun kinderen willen opvoeden met waarden die niet van deze tijd zijn. Dat beeld gaat voorbij aan de dynamiek dat de verhoudingen binnen migranten gezinnen juist enorm aan het verschuiven zijn.

---

¹ Zie eerdere voortgangsberichten voor meer informatie over de samenstelling en functie van deze groepen.

² Christine Brinkgreve in een interview met Rinke Bok

³ Boek Amy Chua, *Battle Hymn of the Tiger Mother*, 2011

Kanteling

De bijeenkomst van de Initiatiefgroep op 6 juli 2012 staat in het teken van het programma voor het derde jaar. Het gesprek gaat eigenlijk direct over de kanteling die volgens de leden van de groep gaande is in de samenleving. Het gaat hier om twee tendensen die elkaar lijken te raken; enerzijds behoefte onder migranten om gehoord en gezien te worden als mensen die iets bijdragen en anderzijds een bredere maatschappelijke beweging die ingaat tegen de bureaucratie en de onpersoonlijke structuren van veel grote instellingen op het gebied van de zorg en het onderwijs.

In veel migrantengezinnen vindt een omslag in het denken over opvoeden plaats en veranderen langzaam de verhoudingen tussen ouders en kinderen. Er is hierbij wel behoefte aan ondersteuning, maar niet op de manier waarop die vanuit de instellingen wordt aangereikt. De reden die hiervoor wordt genoemd in de groep is dat veel organisaties die op het terrein van opvoeden werkzaam zijn wel denken dat ze de mens centraal stellen, maar dat ze in de praktijk toch vanuit zichzelf werken. De transitie van de Jeugdzorg, waarbij delen van de Jeugdzorg worden overgeheveld naar de gemeenten laat zien dat er bij beleidsmakers en instellingen het besef leeft dat zij dichter bij mensen moeten komen staan. De praktijk is echter weerbarstig. Tegelijkertijd groeit de behoefte van burgers op allerlei maatschappelijke terreinen, om de regie meer in eigen hand te kunnen nemen en actief betrokken te zijn.

Instellingen zouden niet alleen vanuit hun eigen programma's moeten werken, maar ook stimuleren dat mensen zelf initiatieven nemen om (gezamenlijk) vorm te geven aan de ondersteuning die zij zoeken.

De leden van de Initiatiefgroep constateren dat *Opvoeden is een gesprek* veel te weeg brengt. Het project slaagt er in mensen te bereiken en te enthousiasmeren die via overheidsprogramma's niet bereikt worden. Dit soort initiatieven van onder op doen partijen inzien dat het ook anders kan dan van bovenop bepaalde normen en doelstellingen op te leggen. Daarmee zet het project ook beleidsmakers van bijvoorbeeld gemeentes aan het denken over de wijze waarop zij te werk gaan.

De Initiatiefgroep gaat zich de volgende periode verder verdiepen in deze twee onderwerpen:

- Opvoeden in een globaliserende wereld; waar gaat dat over? Hoe kan je dit onderwerp in praktische programma's oppakken?
- Kanteling in de samenleving: van instellingsdenken naar het eigen vermogen van burgers. Wie zijn de sleutelfiguren bij deze processen, hoe kan je deze kanteling begeleiden en wat is de rol voor de overheid bij het faciliteren van eigen initiatieven en sociale netwerken van burgers op het gebied van opvoeden?

In gesprek over de visie 'Opvoeden is jezelf opnieuw uitvinden'

De Landelijke oudergroep werkte het afgelopen jaar aan een visiedocument over opvoeden in migratieperspectief, waarmee zij positie wil nemen in het maatschappelijke debat over opvoeden. In het visiedocument staan de thema's verwoord die de Landelijke oudergroep belangrijk vindt om breder aan te kaarten. Een van de belangrijkste thema's is 'Opvoeden is jezelf opnieuw uitvinden'. Dit is in het visiedocument als volgt verwoord:

"Als je als migrant in een ander land komt wordt je opeens geconfronteerd met je eigen achtergronden en vanzelfsprekendheden. Die confrontatie wordt nog directer wanneer je een kind krijgt. Je wordt gedwongen om na te denken over welke waarden, normen en praktijken van thuis je aan je kind wilt overdragen, wat de betekenis van je eigen ervaringen is en welke Nederlandse waarden, normen en praktijken je over wilt nemen. De een kiest er voor om zoveel mogelijk van zijn eigen cultuur te behouden, de ander kiest voor een zo Nederlands mogelijke opvoeding, de derde voor een middenweg. Welke weg je ook neemt, je moet telkens weer opnieuw kiezen wat past en wat niet past. Je moet je zelf als het ware opnieuw uitvinden [...]"

"Om ons heen zien we dat veel ouders, soms gedwongen door de omstandigheden, daar mee bezig zijn. Wij hebben daarom moeite met het beeld dat migranten die twintig of dertig jaar geleden naar Nederland kwamen nog steeds hetzelfde zouden denken als toen. Wij zien hele snelle ontwikkelingen in het denken over opvoeden onder migranten. We zien echter ook dat er voor mensen die in de zogenaamde achterstandswijken wonen, erg weinig mogelijkheden zijn om met anderen over opvoeden te praten en ervaringen uit te wisselen."

Een ander belangrijk thema is de relatie met instellingen uit het veld van opvoeding en onderwijs en de professionals die daar werken. De afstand tussen de wereld van migranten ouders en professionals is volgens de Landelijke oudergroep nog erg groot. In het visiedocument stellen zij:

"Wij vinden het belangrijk dat er meer wederzijdsheid komt in het contact tussen school en ouders. Leerkrachten zeggen vaak dat 'het kind centraal staat' en dat ze 'het beste willen voor het kind', maar de vraag wat het beste is wordt zelden besproken. Ook zeggen scholen dikwijls dat ze geen onderscheid willen maken en dat alle ouders gelijk zijn. Maar dat is niet natuurlijk niet zo. Ouders zijn heel verschillend en willen graag hun verhaal met andere ouders en school kunnen delen. Hoewel wij niet ontkennen dat er taalproblemen zijn, wordt daar naar ons idee vaak te veel nadruk opgelegd. [...]"

"We zien dat kinderen in Nederland wel heel gauw in de hulpverlening terecht komen [...]. Het systeem van hulpverlening dat dan in werking treedt is naar ons idee veel te verzakelijkt en te versnipperd. Het lijkt wel of je kind een product is dat van de een aan de ander wordt doorverkocht. Als ouder geeft dit je een machteloos gevoel. [...] Natuurlijk erkennen wij de deskundigheid van de professionals en hebben wij hier als er problemen zijn baat bij. Maar we willen ook graag in onze deskundigheid als kenners van onze kinderen en van onze eigen waarden worden erkend."

Om een brug te slaan tussen deze twee werelden organiseerde de Landelijke oudergroep een conferentie over dit thema.

Ter voorbereiding van de conferentie voerden leden van de groep, met ondersteuning van medewerkers van BMP in de periode maart-april 2012 een serie gesprekken over het visiedocument. Gesprekspartners waren Jeroen Dijsselbloem (PvdA), Cynthia Ortega (CU), Nine Kooiman (SP), Jessica Tissink (VO-raad), Marianne van der Weiden en Marieke Weemaes (MBO-raad), Züleyha Sahin (Bureau Jeugdzorg Gelderland), Zeki Arslan (Forum), J. Vesseur (schooldirecteur), R. Candelaria (Antillenhuis directeur) en Geraldien Blokland (advies in opvoedondersteuning, voorheen NJI).

Op basis van de reacties heeft de groep het visiedocument op bepaalde punten kunnen aanscherpen of aanvullen.

Invalshoek van het visiedocument

Een veelgehoorde opmerking in de gesprekken is dat veel aspecten uit het visiedocument voor ouders in het algemeen gelden en niet alleen voor migranten ouders. Daarnaast vragen meerdere gesprekspartners of er geen onderscheid gemaakt moest worden naar specifieke migranten gemeenschappen of naar sociaal economische positie. Het antwoord van de oudergroep hierop is dat zij beseft dat de vraagstukken die ze aankaart breder liggen. De reden dat de groep het initiatief tot een visiedocument en een conferentie neemt is niet om migrantengroepen apart te zetten, maar om te laten zien dat zij vanuit hun specifieke positie vragen kunnen stellen en invalshoeken kunnen aandragen die verwoorden wat er ook bij anderen leeft. Daarnaast leeft in de groep het gevoel dat er weinig besef is van wat het opvoeden in een andere cultuur en een andere samenleving aan vraagstukken met zich mee brengt

"Naar ons idee is het een verrijking voor je eigen leven en voor de samenleving als er meer sensitiviteit bestaat voor cultuurverschillen. Wij willen de bestaande stereotypen over migrantenouders doorbreken en ruimte maken voor de derde weg in het opvoeden. Kenmerk van deze derde weg is dat hij niet uitgaat van óf de opvoeding uit het land van herkomst, óf de Nederlandse opvoeding, maar gebaseerd is op verschillende culturele invloeden en het resultaat is van de keuzes die je als opvoeder voortdurend maakt. Voor ouders met een migratie-achtergrond is de derde weg de uitkomst van het jezelf als opvoeder opnieuw moeten uitvinden. Het lijkt ons dat deze derde weg ook voor van oorsprong Nederlandse ouders een verrijking kan zijn."

Conferentie Ouderbetrokkenheid: presentatie visiedocument

Op 25 mei organiseert de Landelijke oudergroep de landelijke conferentie *Ouderbetrokkenheid is een gesprek*. Het doel van de conferentie is het bespreken van het visiedocument met vertegenwoordigers van scholen, Jeugdzorginstellingen, welzijnsinstellingen, politici, wetenschappers en ouders. Met de conferentie wil de oudergroep samen met de vertegenwoordigers van instellingen de aanzet geven tot nieuwe vormen van ouderbetrokkenheid waarbij het inhoudelijk gesprek tussen ouders en school centraal staat. De belangstelling voor de conferentie is groot, zeker 150 mensen melden zich aan, opvallend veel medewerkers van Jeugdzorginstellingen en opvallend weinig uit het onderwijs.

Op de dag zelf verzamelt een heel divers gezelschap zich in de grote, lichte zaal in de Jaarbeurs. De conferentie heeft een vol en veelzijdig programma. Na de opening van de conferentie met een videoboodschap van (ex) minister Marja van Bijsterveldt zorgt dagvoorzitter Pieter Hilhorst met zijn aanstekelijke humor en directe vragen meteen voor een opgewekte sfeer. Hij presenteert de leden van de Landelijke oudergroep en daarna is het podium voor Hakim Traïdia, wiens verschijning vele gezichten in de zaal even doet glunderen. Hij en zijn compagnon Zacaria beelden op rake wijze de miscommunicaties tussen school en een migrantenouder uit.

Dan is het woord aan Richard Knel van de Landelijke oudergroep om het visiedocument te presenteren. Hoewel het document meerdere thema's over opvoeden in migratieperspectief omvat wordt de visie in het licht van de conferentie toegespitst op *'Ouderbetrokkenheid.'* De kernboodschap is dat de kloof tussen ouders en professionals uit het pedagogisch veld is te dichten als men op basis van gelijkwaardigheid het gesprek aangaat en samen zoekt naar nieuwe manieren om ouderbetrokkenheid vorm te geven. Uit de reacties in de zaal valt op dat er veel welwillendheid is bij vertegenwoordigers van scholen en onder professionals uit Jeugdzorg en opvoedingsondersteuning om tot een nieuwe verhouding met (migranten) ouders te komen.

Onderzoekers Prof. Dr. Mariëtte de Haan (UU), Régina Petit (Expertisecentrum Beroepsonderwijs) en Larissa Belo (Diversiteitsland) vertellen elk in een korte presentatie over hun onderzoeksbevindingen en ervaring op het gebied van ouderbetrokkenheid.

In de middag splitsen de deelnemers zich op in kleine groepen en wordt in rondetafelgesprekken doorgeborduurd op het vraagstuk van ouderbetrokkenheid. Deze gesprekken worden door leden van de oudergroep, Klankbordgroep en Initiatiefgroep begeleid. In de rondetafelgesprekken blijkt hoe inspirerend deskundigen het vinden om hun ervaring en gedachten uit te wisselen en om buiten de kaders van de instellingen waar zij werken vrijuit te kunnen

brainstormen over nieuwe mogelijkheden. Hun grote enthousiasme en betrokkenheid zijn een veelbelovende verrassing. Spoken word artiest T. Martinus sluit de dag af met een weergaloze samenvatting van de middag in dichtvorm. Het verslag van de conferentie en de samenvatting van T. Martinus zijn op onze website te lezen, net als de vele tips die uit de ronde tafelgesprekken naar voren zijn gekomen.

De conferentie en het visiedocument hebben een grote impact. Zo is de Landelijke oudergroep door het Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg uitgenodigd om een standpunt te formuleren over diversiteit in de (toekomstige) Jeugdzorg. Verder neemt een van de leden van de groep deel aan de focusgroep *Migranten en opvoeding* die door (demissionair) minister Leers in het leven is geroepen.

Vooruitblik

Inmiddels zijn we alweer in het derde en laatste jaar van het project beland. Dit jaar staat in het teken van implementatie en verankering. Daarbij blijven de twee lijnen van het project (bottum-up en top-down werken) belangrijk.

Bottum-up

Er is zowel onder professionals als onder ouders en jongeren een besef dat de onderlinge verhoudingen moeten veranderen als het om opvoeden gaat. Daarvoor is het belangrijk dat professionals niet alleen met elkaar spreken en de oplossingen in veranderingen binnen het systeem zoeken, maar dat ouders en jongeren eigen visies ontwikkelen en aangeven hoe zij zouden willen dat die veranderende verhoudingen er uit zien, wat ze zelf willen en kunnen doen, waar ze professionals bij nodig hebben en hoe er een meer gelijkwaardig gesprek mogelijk is. De leden van de drie landelijke groepen van Opvoeden is een gesprek zijn er van overtuigd dat de veranderingen in het denken en het handelen rond opvoeden vooral vanuit de opvoeders en de jongeren zelf zullen voortkomen. Daarbij zien zij een belangrijke rol weggelegd voor migrantenouders. Niet alleen omdat zij het meest direct te maken hebben met het falen van de verschillende systemen, maar ook omdat zij vanuit hun positie inhoudelijke vragen kunnen stellen over de gangbare manieren van denken over opvoeden in Nederland.

Vijf programma's

Op basis van de experimenten die in het kader van Opvoeden is een gesprek zijn uitgevoerd, zijn vijf korte programma's ontwikkeld die het gesprek over opvoeden op lokaal niveau vanuit verschillende posities bevorderen:

1. Wij voeden op: De ontwikkeling van wijk- en buurtnetwerken rond opvoeden
2. Jongeren en ouders in gesprek: Het vinden van de termen
3. Ouders en school: Wat is de agenda?
4. Jongeren adviseren de school: Werken aan het gevoel van eigenwaarde
5. Vadertraining: Meer en/of anders aanwezig zijn bij de opvoeding

Implementatie op twintig plekken in Nederland

De komende tijd is de inzet van BMP de bovenstaande vijf programma's op zodanige wijze te implementeren dat er op 20 plekken in Nederland organisaties en/of groepen zijn die zich eigenaar voelen van een traject "opvoeden is een gesprek" en met steun van de professionele instellingen hun eigen routes uitzetten om het gesprek over opvoeden vanuit een migrantenperspectief verder te voeren.

Op vrijdag 5 oktober 2012 wordt voor geïnteresseerde partijen een lunchbijeenkomst georganiseerd. Het is de bedoeling dat de groepen elk een eigen keuze maken uit de aangeboden programma's. Vanuit het project

Opvoeden is een gesprek krijgen ze ondersteuning in de vorm van uitgeschreven programma's voor de bijeenkomsten en methodische handreikingen. Degenen die de programma's gaan begeleiden krijgen vanuit het project een korte training die er op gericht is om de deelnemers aan de programma's vooral zelf aan het woord te laten en ideeën te laten ontwikkelen. Het Oranje Fonds biedt mogelijkheden tot financiering. Het is de bedoeling dat de uitvoering van de programma's door een lokale instelling ondersteund wordt. Waar dat niet kan biedt het Oranjefonds mogelijkheden tot financiering. Binnenkort verschijnt een speciale krant over de inhoud en de opzet van de verschillende programma's.

Topdown

In het derde projectjaar zullen vanuit de landelijke programmalijn van het project de volgende activiteiten worden ondernomen:

1. Het actief onder de aandacht brengen van het definitieve visiedocument van de Landelijke oudergroep over de verhouding professionals en migrantenouders, o.a. door een artikel in een landelijk dagblad.
2. Het activeren en ondersteunen van plaatselijke groepen die met een van de vijf deelprogramma's aan de slag willen gaan.
3. Het bevorderen van de relaties tussen universiteiten en hogescholen en groepen ouders en jongeren in de wijken.
4. Het uitzetten van de deelpublicaties die uit de lopende experimenten voortkomen.
5. Het uitwerken van een theoretisch kader betreffende de rol van migranten bij opvoeden in een globaliserende wereld.
6. Het schrijven van een slotpublicatie waarin de uitgangspunten, de ervaringen, de begrippen en de visies en de praktische programma's die in het project ontwikkeld zijn, op toegankelijke wijze verwoord worden.
7. Het organiseren van een slotconferentie waarin de uitkomsten van het project voor het voetlicht worden gebracht en intenties rond vervolgp programma's worden uitgesproken.

Tot slot

Het is weer een uitgebreid bericht geworden, er is ook altijd zoveel te vertellen. Mocht u op de inhoud willen reageren dan horen we dat graag. Mocht u geïnteresseerd zijn in de uitvoering van een van de lokale programma's neem dan contact op met Stichting BMP. U kunt een mail sturen naar opvoeden@stichtingbmp.nl, of ons telefonisch bereiken op: 020-4282728.

Het projectteam Opvoeden is een gesprek,

Dilek Karaağaçlı
Lone von Meyenfeldt
Frank von Meijenfeldt
Saskia Moerbeek